



Text: Adam Krejčík | Foto: Jan Bartoš

Vůně hlíny a levandule

SLOVO EKOLOGIE SE DNES SKLOŇUJE VE VŠECH PÁDECH A V MNOHA SOUVISLOSTECH, PŘIROZENĚ I VE STAVEBNICTVÍ. MÁLOKDO SI VŠAK UVĚDOMUJE, ŽE POUHÝM PŘEPOČÍTÁVÁNÍM STAVEB A STAVEBNÍCH MATERIÁLŮ NA TEPELNĚ-FYZIKÁLNÍ VLASTNOSTI SE ZE ZŘETELE ZTRÁCÍ TO NEJPODSTATNĚJŠÍ: JAK SE V DOMĚ CÍTÍ JEHO OBYVATELÉ.

To, že je stavba tepelně nepropustná, ještě neznamená, že umožňuje zdravý život. Tato rizika si naštěstí uvědomují někteří výrobci stavebních materiálů, projektanti i stavebníci. Logickým důsledkem tohoto přístupu je biostavebnictví.

Předem je nutno předeslat, že biostavebnictví není žádné blouznění hippies ve stylu new age. Jde o seriózní přístup architektů, projektantů a výrobců materiálů, který stojí pevně na zemi a můžeme ho s čistým svědomím nazvat exaktním. Pod pojmem ekologický dům si dnes většinou představíme nízkoe energetický

nebo pasivní dům s tepelnětechnickými parametry, zajišťujícími minimální spotřebu energií při provozu domu. Méně se již zabýváme zatížením životního prostředí z hlediska množství tzv. zabudované energie v použitých stavebních materiálech, dopravními vzdálenostmi při distribuci nebo obnovitelností zdrojů pro výrobu stavebních materiálů. Přestože otázky kolem životního prostředí a ekologie jsou stále aktuálnější, není toto hledisko prozatím rozhodující v tom, jaký dům a z jakých materiálů si necháme vyprojektovat a postavit. Všeobecně rozhoduje snaha nevybočit ze zaběhlých

stereotypů při výběru konstrukčního a materiálového řešení. A výraznou roli zde také hraje co nejnižší cena, a to bez ohledu na funkčnost, kvalitu a skutečnou hodnotu stavby.

Využití dobrých vlastností přírodních stavebních materiálů – dřeva, hlíny, kamene, rostlinných izolací apod. – ve stavebnictví je přirozené řešení, s širokým uplatněním nejen při rekonstrukcích a revitalizacích starších objektů, ale i v novostavbách. Dokonce se nabízí možnost již při projektu uvažovat o koncepci „biodomu“ s maximálním uplatněním ekologických materiálů ve stavbě.



1 | Pohled na průčelí fary, v popředí je venkovní posezení vydlážděné cihlami

2 | Ložnice je pro obyvatele domu klíčové místo regenerace – tomu odpovídají i nezávadnost použitých stavebních a doplňkových materiálů

3 | O teplo v celém domě se stará kachlová pec vestavěná v křížení zdí

4 | Koupelna s levandulovou omítkou, na pravo za umyvadlem je marocký štuk

5 | Umístění toalety u okna přímo vybízí k pozorování krajiny

6 | Vstupní dveře do domu zpracoval současný truhlář tradičním postupem

7 | Prostor kolem domu je ohrázen kamennou zídkou

8 | Úložný výklenek s poličkami ve stěně koupelny má příjemně oblé hrany

Rekonstrukce fary v Těchonících

Původně barokní vesnická fara je umístěna v ladném sousedství těchonického kostelíka, v centru návsi. Má formu kamenného přízemního domu nad jednoduchým obdélným půdorysem s oblými nárožími, zastřešena je valbovou střechou a spolu s nevelkou sousedící stodolou je obehnána nízkou kamennou zídkou, jejíž branka zve k návštěvě farního dvora.

Nutno podotknout, že už před obnovou měla fara svou duši. Jenže byla dost dlouho neobydlená, tak trochu zpustlá a vcelku násilně „vylepšená“ několika stavebními zásahy z poválečného období.

Východiska a cíle rekonstrukce

Práce architektů na faře v Těchonících začala asi před osmi lety a v první fázi spočívala v podrobném zaměření a průzkumu stavu jednotlivých stavebních konstrukcí. Poté bylo ve skicách navrženo



několik dispozičních variant a s nimi souvisejících stavebních řešení. Co však bylo pro všechny varianty společné a na čem se architekt s investorem shodli, bylo odstranění necitlivých stavebních zásahů, jejichž výsledkem byla např. provlhlá a stísněná vykachličkovaná koupelna, instalace kotle na uhlí, nezaizolovaná přístavba WC, dveře v ocelových zárubních apod. Shoda panovala i v záměru použít přírodní stavební materiály, volba padla nakonec na cihelnou dlažbu, hliněné omítky (v koupelně s příměsí levandulových květů), marocké štuky, přírodní barvy, vosky a oleje, v podkroví pak na konopné tepelné izolace v difuzně otevřené konstrukci s papírovou parobrzdnou fólií.

Dalším oživujícím krokem byl návrat k původním truhlářským prvkům – kastlovým oknům s vnitřními okenicemi, rámovým i svlakovým dveřím s kovářským kováním. Posledním bodem

rekonstrukce bylo zrušení kotle na uhlí a obnova centrálního způsobu sálavého vytápění pomocí kachlových kamen.

Stavební práce na faře probíhaly plynule několik let tak, jak to umožňovaly dostupné finance a provoz. V objektu se totiž celou dobu bydlelo a dokonce i pracovalo. Díky maximálnímu využití prostoru ve faře se našim nájemníkům (a později už vlastníkům) dařilo rozvíjet jejich živnost a další aktivity, mimochodem velmi voňavé (výroba včelího vosku a zpracování levandule), spolu s tím pak přicházela i možnost dalších investic do objektu. Což je ostatně inspirující aspekt této konkrétní rekonstrukce.

Velkou zásluhu na výsledné podobě domu má osobitá invence majitelů. Dá se říci, že v tomto případě se role architekta jeví pouze jako iniciační. Výsledný ráz obnovené fary v Těchonících nese především punc souhry způsobu života majitelů s atmosférou stavby samotné. ■



Výhody přírodních materiálů

- trvanlivost – kvalita ověřená časem v tradičních stavbách
- technické parametry srovnatelné s konvenčními materiály, nebo je převyšující
- možnost uplatnění v sendvičových, difuzně otevřených konstrukcích
- estetická hodnota – konstrukce z přírodních materiálů nestárnou, ale získávají přirozenou patinu
- zdravé prostředí – materiály z přírody mají pozitivní vliv na naši vitalitu, cítíme se v nich dobře
- možnost výroby těchto materiálů z místních zdrojů s minimální energetickou náročností
- výchovné hledisko – každá stavba z přírodních materiálů učí lidi citlivému přístupu k přírodě i svému okolí

Proč má přirozené stavebnictví budoucnost

- Postupně se zde profiluje skupina architektů a projektantů se zaměřením na přírodní stavby a celostní architekturu.
- Nabízejí se široké možnosti uplatnění přírodních materiálů pro různé typy konstrukcí.
- Je dostupná literatura, poradenství a informace na internetu pro získání povědomí o ekologickém stavění.
- Existuje reálná možnost získat přírodní stavební materiály od českých výrobců či dodavatelů za přijatelné ceny.
- Dnes už u nás působí realizační firmy se zkušenostmi se stavbami s využitím přírodních materiálů, s možností zaškolení zájemců z řad řemeslníků.
- Většina pracovních postupů se shoduje s konvenčním stavebnictvím a práce lze provádět i svépomocí.
- Ekologické stavební materiály mají jasně definované vlastnosti, zkoušky a certifikace podle platných norem.

Život v prolínání času

Rekonstrukce fary v Těchonících je natolik neobvyklá, že jsme se rozhodli položit investorovi, panu Janu Radvanovi, několik otázek.

Váš dům je jiný než běžné domy. V čem se liší?

Odpověď na tuto otázku má více rovin. Jedna rovina, to je příběh lidí, kteří si zrekonstruovali a koupili starý dům, a druhou rovinou je to, že jde o bývalou faru. To, že žijeme v domě, který kdysi hrál ve společenském a sociálním organismu vesnice svou roli, nás svým způsobem pozitivně zavazuje. Náš dům vnímáme jako otevřený prostor, kde může dojít k zajímavým setkáním a inspiracím. A do této ideové nálady také organicky zapadá způsob rekonstrukce.

Jak a kdy jste dům získali?

S domy je to jako s lidmi, setkáváte je. My jsme náš dům potkali v podobě bývalé fary v Těchonících v roce 2000, nastěhovali se sem jako nájemníci a po pěti letech faru koupili. Samotná rekonstrukce probíhala postupně, během několika let.

Pomáhali jste s projektem?

Tak projekt samotný byl neobvyklý v tom, že jeho autorka, paní Edita Vlčková, nejprve zaměřila a narýsovala výchozí stav objektu a na tyto přesné plány skicovala od ruky varianty rekonstrukce. Do procesu hledání ideální formy byla aktivně zapojena také moje manželka. Nešlo tedy o žádné abstraktní projektování někde v ateliéru, ale o proces komunikace s charakterem konkrétního místa a budovy, o proces hledání.

Jaké přírodní materiály jste při rekonstrukci používali?

Lapidárně řečeno: konopné izolace, hliněné omítky, pálenou dlažbu a dřevěné prvky. A také kachlová kamna na dřevo. V koupelně máme například marocké štuky v místě sprchového koutu a umyvadla, ve zbytku koupelny jsme použili hliněnou omítku. Do této omítky se přidává organické pojivo, např. plevy, ty jsme ale nahradili levandulovými květy od přátel z Francie. Díky tomu naše omítky voní. My už to tolik necítíme, ale návštěvy ano. Pro část omítek jsme použili písek z místních zdrojů, dokonce takřka ze stejné pískovny jako stavitelé naší fary v době barokní. I tímto způsobem jsme při rekonstrukci navázali na naše předchůdce i na logiku přirozeného stavebnictví.

Nadějně vyhlídky

Za poslední tři roky se snížila cena některých přírodních stavebních materiálů až o 50 % a tento trend může pokračovat, pokud se bude postupně zvyšovat zájem potenciálních investorů, projektantů a realizačních firem o ekologické stavění.

Slovo majitele: Dům jako živý organismus

Začlenění do krajiny, životní prostředí, orientace vůči světovým stranám a forma obydlí jsou podceňovaná kritéria, zatlačena do pozadí tzv. praktickými důvody, jako je dostupnost civilizačních vymožeností, infrastruktury, dopravy, kulturního vyžití. Hledáním vhodného místa pro stavbu, sžitím se s okolní krajinou a lidmi by se měl člověk zabývat mnohem více, než je dnes obvyklé. Stejně tak tvar a osobité architektonické řešení domu by mělo souznít s představami a charakterem jeho obyvatel. Pro řešení interiérů by namísto napodobování fotografií z časopisů bylo přínosem reflektování pocitů a přání majitelů, zároveň se zapojením jejich tvůrčího potenciálu. Vytváříme přece prostředí, které nás zpětně formuje.

9 | Kachlová pec prochází křížením stěn, na obrázku je vidět část pece zasahující do pokoje. I zde je možno přikládat palivo

10 | Vstupní otvor v zídce ohraničující pozemek

11 | Kuchyňská linka s dřezem a vestavnou troubou je umně sestavena z klasických selských skříněk sjednocených deskou

12 | Záhonek hned u domu bude zdrojem zeleniny, koření a bylinek pro kuchyni



11



12

Většina podlah je dlážděná hliněnými dlaždicemi, mimochodem velmi zajímavými.

To jsou ruční pálené dlaždice z cihelny Nebužely. Mnoho lidí se nás na to ptalo a mnoho lidí si myslelo, že jde o italské nebo španělské dlaždice. Ne, jsou to Nebužely (smích). Dlažba je impregnovaná olejem Kreidezeit, který se používá při rekonstrukcích památek a je vhodný na kámen, dřevo i dlažbu.

Kachlová kamna tu původně nebyla?

Byla, ale my jsme o nich nevěděli. Poté, co jsme odstranili teplovodní radiátory a kotel na uhlí, jsme postupně dospěli k záměru postavit kachlový sporák v místě křížení stěn. A světe div se, při bourání jsme v tomto místě ve zdivu narazili na stopy po původních kamnech. Jinak tu novou pec nám postavil kamnář pan Vít Pešek.

Jak se vám v takto rekonstruovaném domě žije?

Pokud to porovnáme se stavem před rekonstrukcí, je to o 100 % lepší. A to neříkám proto, že jsem do rekonstrukce vložil peníze, nebo chci za každou cenu dodatečně opodstatnit použité materiály a přístup. Nejsem fanatik. Tak například přírodní omítky na rozdíl od těch umělých dýchají, a díky tomu je dům skvěle vytopitelný. Přišel sem například

topenář a byl překvapen. Řekl nám: Já jsem pracoval v mnoha starých domech, ale takové klima jsem ještě nezažil. Já to poznám „po čuchu“. Dům je suchý a je v něm příjemně. Přitom vůbec nevádí, že jsme u dveří zachovali původní práh, který je stářím ošlapaný, takže je pode dveřmi pěticentimetrová škvíra. Konopná izolace je difúzně otevřená a to hraje také svou roli. Biostavby mají svoje zákonitosti, které je člověk buď ochoten respektovat, nebo ne. Například někdo, kdo by lpěl na rovných stěnách a ostrých hranách podle pravítka, by možná byl spokojen méně. Je to otázka priorit a životní filozofie. ■

KONTAKT

■ **Marek Vlček**
Lysovice 33, 682 01 Vyškov
tel.: 608 419 421, fax: 517 331 359
info@hlinenydum.cz, www.hlinenydum.cz

objednávky, fax: 315 694 304
e-mail: cihelna.nebuzely@seznam.cz
www.cihelnanebuzely.cz

■ **CIHELNA NEBUŽELY PARALAX, a. s.**
Praha 8, Kotlaska 64/5, pošt. schr. 5
informace: 315 694 001

■ **JAN RADVAN**
Těchonice 1, Horažďovice
tel.: 603 865 402
www.levandulova.cz



V příštím čísle se budeme věnovat alternativním střešním krytinám.